

**Kliimaministri määruse
„Keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse
alla võtmine” muutmise”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 2 alusel kehtestab kliimaminister kaitsealuste liikide püsielupaikade nimekirja, piirid ja kaitsekorra.

Vabariigi Valitsus otsustas 20. oktoobri 2023. a korraldusega¹ nr 266 „Kaitseväe Nursipalu harjutusvälja laiendamine planeerimisseadust kohaldamata, keskkonnamõju hindamata jätmise ja Natura asjakohase hindamise algatamine” laiendada Nursipalu harjutusvälja. Sealhulgas kattub see Kurenurme ja Vilbu metsise püsielupaigaga.

Eelnõukohase määrusega tunnistatakse kehtetuks looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel Kurenurme ja Vilbu metsise püsielupaikade piirid ja kaitsekord.

Keskkonnaministri määruse muutmise eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Kerttu Elm (tel 5689 3674, e-post kerttu.elm@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Sander Laherand (tel 5692 7990, e-post sander.laherand@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Jekaterina Masalska (tel 5198 7564, e-post jekaterina.masalska@keskkonnaamet.ee). Kliimaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu

Vastavalt looduskaitseseaduse § 10 lõikele 2 on keskkonnaminister võtnud kaitse alla 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” § 2 lõike 13 punktide 4 ja 5 alusel Kurenurme metsise püsielupaiga ja Vilbu metsise püsielupaiga Võru maakonnas Võru vallas Kurenurme ja Hānike külas.

Moodustatud püsielupaigad ei ole siiski funktsioneerinud. Eesti looduse infosüsteemi (edaspidi *EELIS*) järgi pole seal metsisemānge registreeritud rohkem kui 15 aastat.

Vabariigi Valitsus andis 20. oktoobril 2023. a välja korralduse nr 266 „Kaitsevāe Nursipalu harjutusvälja laiendamine planeerimisseadust kohaldamata, keskkonnamõju hindamata jätmise ja Natura asjakohase hindamise algatamine” (edaspidi *korraldus*). Antud korralduse eelnõu menetluse käigus peeti silmas ka planeeritavate tegevuste ja metsise püsielupaikade kattumist ja Kliimaministeerium on muudatustega arvestanud. Laiendusale on koostatud

¹<https://www.riigiteataja.ee/akt/321102023003>

keskkonnaülevaade², kus jõutakse muu hulgas järeldusele, et laiendusala välja ehitamise ja kasutamisega kaasnevad metsisele (*Tetrao urogallus*) olulised negatiivsed mõjud ning neid tuleb täiendavalt hinnata ja tõenäoliselt kompenseerida. Eeldatavalt pikas perspektiivis polügooni alale jääv metsise asurkond hääbub. Valminud on kompensatsioonimeetmete kava³, milles planeeritud tegevuste ellu viimisega tagatakse metsise soodne seisund.

Kliimaminister on algatanud⁴ 9 hüvitusala kaitse alla võtmise ning need alad on kantud kavandatavate loodusobjektidena Eesti looduse infosüsteemi.

3. Menetlusosaliste seisukohad

Menetlusosalistele saadeti 18.11.2024 teavituskirjad, kusjuures ettepanekute ja vastuväidete esitamiseks anti aega kuni 3. detsembrini 2024. Lisati, et kui vastuväiteid ja ettepanekuid selleks tähtjaks ei esitata, siis arvestab KeA, et vastuväited määruse muutmise kohta puuduvad. Kirjalikult esitasid vastuväited MTÜ Meie Nursipalu ning Eesti Erametsaliit (tabel 1).

Tabel 1. Menetlusosaliste arvamused ja ettepanekud eelnõu tutvustamisel.

Ettepaneku esitaja	Ettepaneku sisu	Keskkonnaameti seisukoht
MTÜ Meie Nursipalu	<p>1. Vabariigi Valitsuse korraldus nr 266 sätestab, et harjutusväljaku terves ulatuses kasutuselevõtu eelduseks on maaomandi küsimuste lahendamine. Kuni pole kohtuotsust tulnud, ei saa välistada, et Nursipalu harjutusväli jääbki planeeritud ulatuses laiendamata ja lääne laskevälja UXO alasid ei pruugita ehitada.</p> <p>2. Viide EELISele ei saa olla piisav põhjendus ala kaitse alt väljaarvamiseks. Lähtutud on Kaitseministeeriumi ettepanekutest ja vajadustest, mitte sellest, et oleks tagatud looduskaitsealuse liigi elupaiga säilimine. Miks on</p>	<p>1. Vabariigi Valitsus on antud ala kasutamise osas avalikku huvi kaalunud ja pidanud ülekaalukaks avalikuks huviks elanikkonna ohutust ja julgeolekut. Seetõttu on otsustatud laiendada harjutusväljakut. Antud püsielupaigad asuvad riigimaal ning on metsise mängupaikadena degradeerunud. Neid alasid on võimalik ekspertide arvamuse järgi hüvitada ja ministeerium on selle heaks kiitnud. Viidatud vaidlus maaomandi küsimuses ei ole otseselt seotud sellega, kuidas riik kavandab tagada metsise soodsat seisundi üleriigiliselt.</p> <p>2. Pikema ajaloo kuvamine ei ole manipulatiivne võte, see annab metsise käitumisest pigem parema ülevaate. Eesti looduse infosüsteemis on Vilbu metsise mängu kohta 6 registrikannet. Esimene registrikanne on 2013. a kohta, kus on kirjas „Mänguala</p>

²Nursipalu harjutusvälja huviala keskkonnaülevaade. Aruanne https://www.kaitseinvesteeringud.ee/wp-content/uploads/2024/08/Nursipalu_harjutusvalja_laienduse_keskkonnaulevaade.pdf.

³Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 11.12.2024 nr 7-16/24/25142.

⁴Kliimaministri 16.09.2024 käskkiri nr 1-2/24/355.

	<p>antud eelnõus manipulatiivselt võetud aluseks viimase 15 aasta hinnang ja pole arvestatud viimast ja kõige värskemast 7 aasta tagust KMH hinnangut ja sisu?</p>	<p>asustatud. Kukkede arvu pole kindlaks tehtud.” Järgnevatel aastatel: 2016; 2018; 2019; 2020; 2023 on kukkede arvuks märgitud 0. Eksperdid on oma hüvitusalade töös kuvanud sama infot ehk ei ilmne seda, et 2017. aastal oleks Vilbu metsise mäng olnud asustatud.</p> <p>Kurenurme ja Vilbu metsiste elupaigad on 2024. aasta suvel arhiveeritud kui perspektiivitate elupaikadena, mille taasisustamise võimalus on madal. Aluseks on metsise ekspertide Agu Leivitsa ja Meelis Leivitsa hinnang.</p>
	<p>3. Keskkonnaülevaate dokument ei ole seadusega reguleeritud dokument ja ei võrdsustu kuidagi eksperdi arvamusega.</p>	<p>3. Keskkonnaülevaate on koostanud eksperdid ettevõttest Skepast&Puhkim OÜ. Keskkonnaülevaate dokument on alusdokument, milles kasutati tol hetkel olemasolevaid uuringuid ala kohta ning viidati keskkonnamõjude hindamise olulisusele. Selle põhjal telliti uued uuringud nagu ka äsja valminud „Nursipalu harjutusvälja metsiste elupaigakao kompenseerimismeetmete välja töötamine ja kompenseerimismeetmete kava koostamine“, kus on analüüsitud ka laiendamisega tekkivaid mõjusid ja võimalusi elupaiku hüvitada.</p>
	<p>4. Eelmise Nursipalu laiendamisega ja selle alusel koostatud KMH alusel planeeriti harjutusvälja tegevused ümber, et säästa metsise püsielupaiku. Praegu tuleb rakendada sama põhimõtet, et säiliks ka Timmase ja Keretü metsise püsielupaigad.</p>	<p>4. Kliimaministeerium, Keskkonnaamet ja Eesti Ornitoloogiaühing on seisukohal, et harjutusväljale jääv metsise osapopulatsioon tuleb hüvitada terviklikult, sest osapopulatsiooni hääbumine on tõenäoline. Riik rakendab harjutusväljal võimaluste piires meetmeid, et metsise tegevust võimalikult vähe häirida. Samas on kasutusele</p>

	<p>5. Kompensatsioonialasid ei ole.</p>	<p>võetud meetmed, mis aitavad liigi soodsa seisundi saavutamisele kogu riigis kaasas.</p> <p>5. Kompensatsioonialad on EOÜ poolt välja valitud ja kantud EELISE kavandatavate kaitstavate alade kaardikihile.</p>
Eesti Erametsaliit	<p>1. Põhjendamatu on hüvitada metsise elupaikadele tekitatavat negatiivset mõju määruse eelnõu seletuskirjas olevas ulatuses olukorras, kus metsise mängu pole juba aastakümneid registreeritud ja tegemist pole ka metsise tuumalaga.</p> <p>2. Oluline on eelnevalt analüüsida hüvitusalade moodustamise sotsiaal-majanduslikku mõju ja kaasata puudutatud isikud juba planeerimisprotsessi alguses.</p> <p>3. Praegustest dokumentidest ei selgu, mitut hektarit eramaad ja mitut eraomanikku võimalikud piirangud</p>	<p>1. Eesti Ornitoloogiaühing on koostanud töö „Nursipalu harjutusvälja metsiste elupaigakao kompenseerimismeetmete välja töötamine ja hüvituskava koostamine“, milles on täpsemalt kirjas metoodika, mille järgi hüvitusalade suurus kindlaks tehti ning kuidas hüvitusalad välja valiti. Kurenurme ja Vilbu püsielupaikades ei ole küll aastaid metsisemänge toimunud, kuid alad on siiski olnud asustatud ka hilisemate vaatluste (2013. a) käigus. Hüvitamisele kuulub mitte ainult Nursipalu harjutusvälja raadatav ala, vaid kogu sinna jääv metsisele sobiv oluline elupaik.</p> <p>2. Vabariigi Valitsuse korralduse nr 266 muutmise eelnõu kooskõlastamise käigus hinnati metsise hüvitusalade kaitse alla võtmise mõjusid ning Kliimaministeerium sai ülesandeks korraldada hüvitusmeetmete elluviimine. Kliimaministri kirjas on välja toodud Riigimetsa Majandamise Keskuse analüüs, mille alusel jääb hüvitusaladele 4 857 ha metsa, mida saab puidutulu saamise eesmärgil majandada. Sealse metsamaterjali likviidne väärtus kokku on hinnanguliselt 81,2 miljonit eurot.</p> <p>3. Hüvitusalad valiti üksnes riigimaade seast, et vältida piirangute kehtestamist eramaomanikele. Nendel aladel</p>

	mõjutavad, millised need piirangud on ja kuidas neid planeeritakse hüvitada.	on kavandatud sihtkaitsevööndi režiimi rakendamine. Hüvitusala põhjal püsielupaikade loomine või olemasolevate muutmine viiakse ellu eraldiseisva menetlusena.
--	--	--

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõu ei ole otseselt seotud EL õigusega. Antud püsielupaigad ei kuulu Natura 2000 võrgustiku hulka.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse jõustumisel on negatiivne mõju Võrumaa metsise asurkonnale, sest kaks ajalooliselt kasutusel olnud elupaika raadatakse ja metsis ei saa neid alasid tulevikus taasasustada.

Määrusel on positiivne mõju riiklikule julgeolekule, kuna ehitatakse välja riigikaitsele vajalik harjutusväljak. Määruse jõustumisel puudub oluline mõju rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, sotsiaalvaldkonnale, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude suurenemine. Alalt kaob maamaksuvabastus. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Võru vallas suureneb maamaksu tulu umbes 372 eurot aastas, kuna alad arvatakse kaitse alt välja.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse

kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu kooskõlastati teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (toimiku nr 25-0052). Haridus- ja Teadusministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Siseministeerium, Rahandusministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Kultuuriministeerium, Kaitseministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium ja Välisministeerium kooskõlastasid eelnõu vaikimisi.